

A „SZENT SAROK” TEGNAP ÉS MA

DOI 10.35402/kek.2024.5.7

„A művészet minden korban kapcsolatot létesített a legemelkedettebb figuratív spekulációk és a mindennapi élet legszerényebb használati tárgyainak szériagyártása között, mert a művészet maga mindig is egyszerre technika és megjelenítés.”

Pierre Francastel

A két fénykép 1975-ben készült (majd megismételtük 1976-ban), a *Lakáskultúra – vizuális kultúra* című vizsgálat keretében 1972 óta Borsod-Abaúj-Zemplén és Zala megyei falvakban lakásról lakásra járva figyeltünk fel az alábbiakban ismertetendő jelenségre. Az *újonnan épült* kockaházakban az *ún. „tisztaszobában”, „parádés szobában”* az egyik sarokot más színűre festették és a többi faltól eltérően díszítették.

A jelenség okára Mályinkán jöttünk rá, majd igazolást kaptunk Telkibányán, Komlóskán, Füzéren stb.

Mályinkán egy nagy telken, a múlt század végén *épült* hosszúház tőszomszédságában, a szülők hagyományos alaprajzú és hagyományosan berendezett polgári-paraszti lakása mellé *épült* fel a hetvenes évek elején a fiatalok sátoztetős kockaháza, amely alaprajzában is eltér az egy tengelyre *épült*, a gazdasági udvar hosszában elnyúló régi *épülettől*. Az „öregek” háza a régi paraszttépitkezés szabálya szerint szigorúan a célszerűségi szempontokhoz kötött, a termelési funkcióhoz kapcsolódó. Az utcára néző vendégszobában az asztalt magába foglaló részen: a szent sarok. Mint minden hagyományosan berendezett paraszti szobában, ez a szent sarok itt is a kultikus térben van, elválasztva az ellentétes sarokhoz, a fűtőberendezéshez kapcsolódó munkatértől. Azokban a katolikus családokban, ahol ma is ugyanolyan hagyományos a lakószoba elrendezése, mint volt a századfordulón vagy még régebben, a szent sarok díszítése hangsúlyozott: a Jézuskák, Máriaik, szentek képei (üveg- és tükörképek, olajnyomatok, festmények), a háziáldás, a feszület díszítik és díszítványok. A reformátusoknál pedig bibliai tárgyú képek, metszetek, színezett rajzok, zoltár-részletek növényi ornamentikával, és a múlt század végétől terjedő történelmi tárgyú olajnyomatok.

A mályinkai idős szülők ma is *önellátó* gazdálkodást folytatnak, egyénileg gazdálkodnak, jelentős az *állatállományuk*. A fiatalok kétlaki *életet élnek*, még besegítenek a családi termelésbe, de már csak szabadidejükben. A fiatal férj szakképzett munkás, a férfi is, a nő is elvégezte a nyolc *általánost*. Nagyon

sokféle civilizációs tárggyal (tévé, rádió, mosógép, centrifuga, motorkerékpár stb.) rendelkeznek. Lakásukban modern fürdőszoba és modern, Miskolcon vásárolt bútorok. A parádés szobában a dísz tárgyak között a szüleiktől elkért néhány népművészeti jellegű tárgy, itt már kizárólagosan díszítő funkcióban. A szoba az urbanizálódási norma szerinti, a város diktálta divatnak megfelelő, mintegy igazolásként, hogy az elzárt településen, kisközségben *élve* sincsenek messze a városi emberektől. A bútorok, a szőnyegek, a bútorhuzat, a világítótestek, a dísz tárgyak *özöne*: egyfajta sajátos presztízsrre orientáltság megnyilvánulási formái. A lakás felszereltsége és különösen a vendégszoba berendezése jelzi a paraszti *életmódot* folytató és paraszti lakásmódban, lakáskultúrában *élő* szülőkkel szemben a fiatalokban meglévő igényt egy másfajta társadalmi presztízsrre és társadalmi státuszra.

A dolgokon, tárgyakon, termékeken túl a falfestés módja is a társadalmi előbbre jutás jelképe és a társadalmi mobilitás egyik – jól dekódolható – eleme. Az *átalakult életmódnak*, a civilizációs szint növekedésének megfelelően *új ízlés* alakult ki. A fal festése a szülők fehérre meszelt szobájával szemben: *élénk*, mályvarózsaszín, hengerelt mintákkal. A fiatalok szakítottak a tradícióval: nincs szent sarok, nincsenek szentképek, nincsenek zoltáridézetek, történelmi témájú olajnyomatok.

A sarokban azonban, a mennyezettől lefelé egy darabon lilásrózsaszínbe vált a falfestés, jól láthatóan elkülönülve a szoba többi részétől. Az elválasztó vonalon belül két nagy méretű geometrikus alakzat. Ilyen háromszöggel van díszítve a szomszédos Dédestapolcsányban (utolsó posta Dédestapolcsány!) a modern, pontosabban: a moderneskedő, városit utánzó presszó fala. A modern, geometrikusan díszített, színesre festett szobasarok: az egykori feudális-paraszti házak kultikus térre és munkatérre szétváló szobájának, majd a 18–19. században már kétszobás polgári-paraszti házak *öröklött* szabályokhoz igazodó parádés szobájának megfelelően az *egykori szent sarok!* Az egykori sarkos berendezés, szegletre rendezett bútorozás nyomát *őrzi* a színekkel

elkülönített falrész, az egykori szentképek, kegytártyák helyén a geometrikus forma. Az egykori diagonális rendszerben ez a szöglet volt a szoba leginkább tisztelt, tiszteletben tartott része.

A század eleje óta beszélünk a tradíciókkal szakításról, a zárt kultúrák felbomlásának következményeként az értékrendszer megváltozásáról. Nálunk tíz-húsz éve modern lakáskultúráról. Íme: a szülők, nagyszülők otthonát berendező *iratlan* szabályozó

erő *így él* tovább absztrahált formai elemekben, az új szükségleteket kielégítő lakberendezés közepette is. A mályvarózsaszíntől elváló lilás szín és a nagy méretű háromszögek által bezárt síkok lappangó ösztönök és affektusok jelzései. Számunkra, akik a vizsgálatokat folytatjuk, egy *átalakulási* folyamat kultúrszimbólumai.

Első megjelenés: *Művészet*, 1977. 3. szám, 10.

